

10

Exemplar de la Solemne Pontifical Benedicci del nou
Comentari conuertit en lo Axonal feu per lo Illmo Senyor
Bisbe de Barcelona Dⁿ Joseph Clement lo dia 13. Nou de
any 1775.

Abans en lo molt de Barcelona una expedició de vich Yu-
lenes de España en lo any 1684 lo die 7 de Novembre passat muy
dia ve mes que una grandissima tempestat de mar ocasionada de
venc de muy fort, tal que a las vuit y misa de la nit naufragá la
Patrona que feya de Espicana a hora mouren lo Comandante al-
caid, y otros de marxa graduada, alguns soldats, y tres los Indios
de feruar, que se los mouen en numero de dos centos.

Lo dia 10 de lo Illmo Senyor Dⁿ Dalman Copon Canonge
decan doná un recado al Illmo Capitol de part del Illmo Senyor
Alcaide de Logrono Virrey, y Capita General de Cataluña, e y que
vane la fidelitat suabida, poraq^{ue} vintiqui com ve hauran de
de vortras lo dit recado chula la dita representació revolvit lo
Illmo Capitol que numerament se paria una ombainada per motu
de dos Senyors Capitulars, al Illmo Senyor Dⁿ Fra. Donce Ignasi de Sa-
lazar Bisbe de Barcelona, suplicantle donar lo permis para bene-
fici un troc de Torrons en lo Axonal entre lo dit Consal, y lo Foxe
al Interp. Casil, e se de vortras ala los dit mes, que lamara
los anys excusino porque com haurian de pagar per lo mig de
la Ciutat se los portavan a la Cathedral (a la que touen de dret)
seus mole feul ocasionan alguns corrupció de ayres perniciosos
al public, a lo que conuenció parer al Illmo, y doná facultat
al Senyor de Comonias para barchis lo dit Torrons
Obaque era permis revolvit lo Illmo Capitol se fe un Anou
vici a Cam de Orga ab la materia solemnitate, q^{ue} se celebra
la Ciutat en los tres dias no impedido, ulguu de Carnal tot
los anys. Revolvit també q^{ue} los Senyors Comonias feuen
porra als quats Arguts de la terra vortada per vomentari
quatre pedras feul vir palom duns la terra a hora fouen
esculpidas las Armas del Illmo Capitol, que es la vancia Creu
y parra en lo mig una pedra mofa que las ditas a hora en
las tres Casas feuen esculpidas las ditas Armas, y on la dita
alcaide era la sequente inscripcio:

Comentarium sedis Barcinonensis
Benedicium 12. Novembris 1684.

EL CEMENTIRI VIATGER

per JORDI FOSSAS

Fins fa poc es creia que el primer cementiri construït fora muralles, a la ciutat de Barcelona, era el que va fer construir el 1775 el bisbe Josep Climent Avinent en terrenys de Sant Martí de Provençals. Però un document aparegut recentment, redactat en català per un cronista anònim coetani a la benedicció del cementiri, en cita almenys dos d'anteriors.

Un naufragi amb 200 morts

El 9 de novembre de 1684 es trobava al moll de Barcelona una esquadra espanyola formada per cinc galeres. De cop, després del migdia, es va formar una gran tempesta provocada pel vent de migjorn que va fer naufragar la nau capitana. Van morir el comandant, alguns oficials i soldats i tots els galiots o forçats. Uns 200 morts en total.

L'endemà, Dalmau Copons, el canonge degà, va donar avís al senyor Diego Felipe de Guzmán, marquès de Leganés, virrei i capità general de Catalunya, del tràgic naufragi per tal que disposés com s'havien d'enterrar els cadàvers.

El primer cementiri fora muralles

Com que els cadàvers havien de travessar gran part de la ciutat per ser enterrats a la catedral, i davant la possibilitat d'ocasionar molèsties als ciutadans, el Capítol de la ciutat demanà permís al bisbe de Barcelona, fra Benet Agustí de Salazar, per tal que els morts fossin enterrats —«quant la mar los anàs escupint»— en un lloc prèviament beneït situat a l'Arenal entre el Rec Comtal i el fort del Príncep Carles.

Un cop obtingut el permís del bisbe, la benedicció del terreny es va fer el 12 de novembre de 1684 amb tota solemnitat. «A Cant de Orga ab la mateixa solemnitat, qe sa celebren la Ciutat en los tres dias no impeditos, ultims de Carnal.»

Per delimitar el cementiri es va fer posar en els quatre angles una pedra on s'esculpí una Santa Creu corresponent a les armes del Capítol i al centre una altra pedra més gran, «ahont en las tres Caras fossen esculpides las ditas armas, y en altre cara la seguent inscripcio»:

Cemetherium Sedis Barchinonensis
Benedictus 12. Novembris 1684

Se'n construeix un de nou

Quan el 1753 s'inicià la construcció del barri de la Barceloneta, el cementiri feia nosa i el senyor Marquès de la Mina, capità general de Catalunya, ordenà traslladar-lo a l'Arenal, més enllà del fort del Príncep Carles, on s'assenyalà un terreny de les mateixes dimensions. També es van portar les pedres que delimitaven el cementiri.

Tant en aquest nou cementiri com en l'anterior s'acostumava a dipositar les terres sobrants dels altres cementiris de la ciutat situats al costat de les esglésies, un cop obtingut el permís dels «Iles. Senyors Obrers Majors de la Cathedral». Però com que l'un i l'altre eren fora de la ciutat, estaven oberts i mancats de vigilància i es llençaven les restes sense cap permís.

Un solar per dos capons

El 1775, el bisbe de Barcelona, Josep Climent, prestigiós prelat il·lustrat, observà que, com que el cementiri no estava tancat —«per haverse oposat a murallar-lo los Ingeniers donant per casual ser contra lo dret de fortificació»— i es trobava en el radi d'acció de l'artilleria que hi havia a la Ciutadella, hi podien entrar els animals.

El bisbe decidí cercar un nou terreny que no molestés «ni al publich, ni a Particulars». I el trobà a la mateixa zona coneguda com l'Arenal, a una mitja hora de la ciutat —«a la part de Llevant mes allà de la Casa del morbo [sic]»—, en terrenys comunals al terme de Sant Martí de Provençals, i el comprà a la batllia de Barcelona pagant d'entrada un parell de capons i un cens anual de sis diners. Altres fonts fixen el preu de compra en 2.000 lliures. Tancada l'operació, ordenà la construcció d'un nou cementiri.

El paisatge que envoltava el terreny on es va construir el nou cementiri era una barreja de prats d'indianes, prats de pastures per als ramats, algunes barraques i aiguamolls.

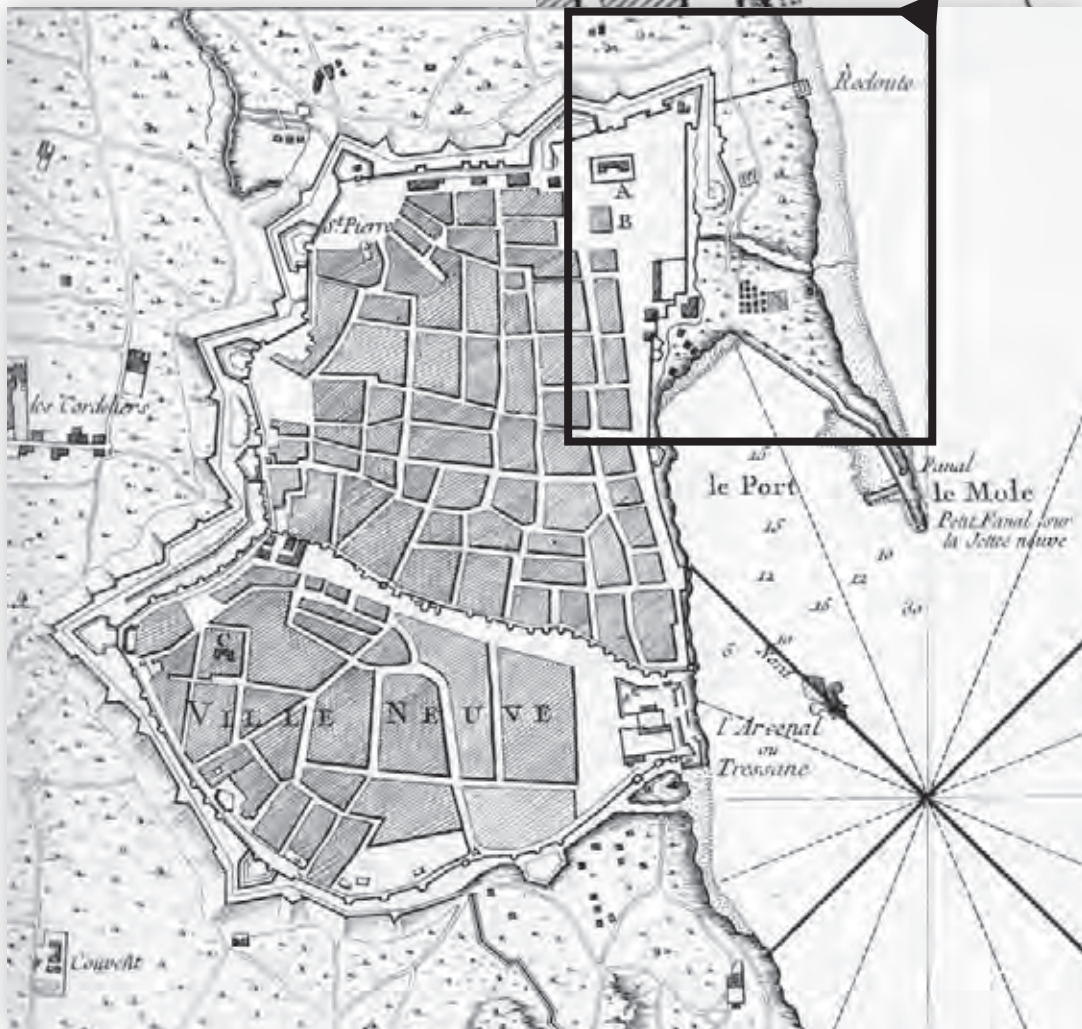
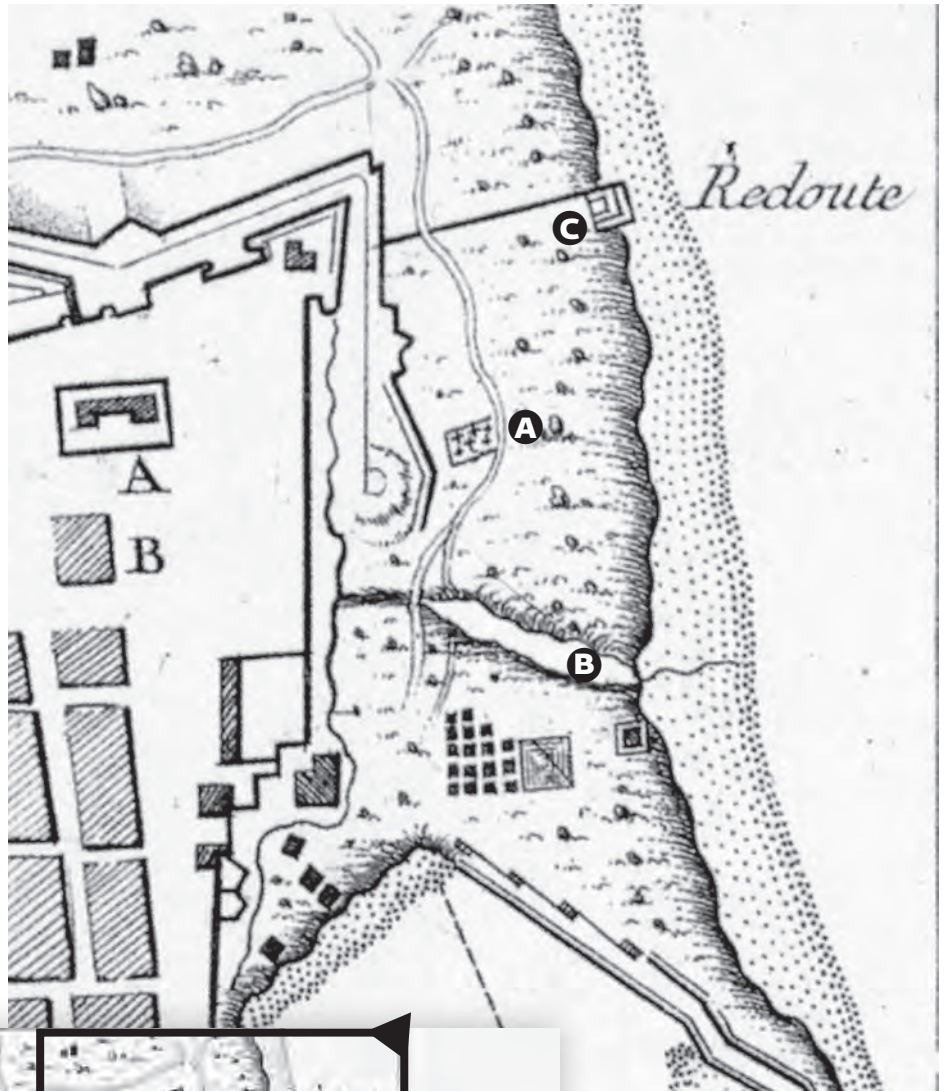
El cementiri del bisbe Climent

Tot i que el cementiri del bisbe Climent va ser enderrocat per les tropes napoleòniques el 1813 durant la Guerra del Francès, gràcies a l'anònim cronista en disposem d'una descripció força acurada: «Consisteix aquest en un clos de paret de alt deu palms y mitg, de llargària cinquanta y sis Canas, y de ample trenta sis Canas [una cana a Barcelona equivalia a vuit pams], lo portal del qual es a la part de ponent, hont sobre del Arch esta pintat un cap de mort ab la seguent inscripció: Bienaventurados los Muertos, que mueren en el señor: Apocalip. 14. y en la frente al altre cap a la part de Llevant est construhida una Capella pintada al fresco, y sobre lo arch des esta dins una tarja la seguent inscripció: Se que mi Redentor vive, y a la fin del mundo he de resucitar. Job 10. y dins la Capella esta collocada una piadosissima Imatge de Jesuchrist Crucificat».

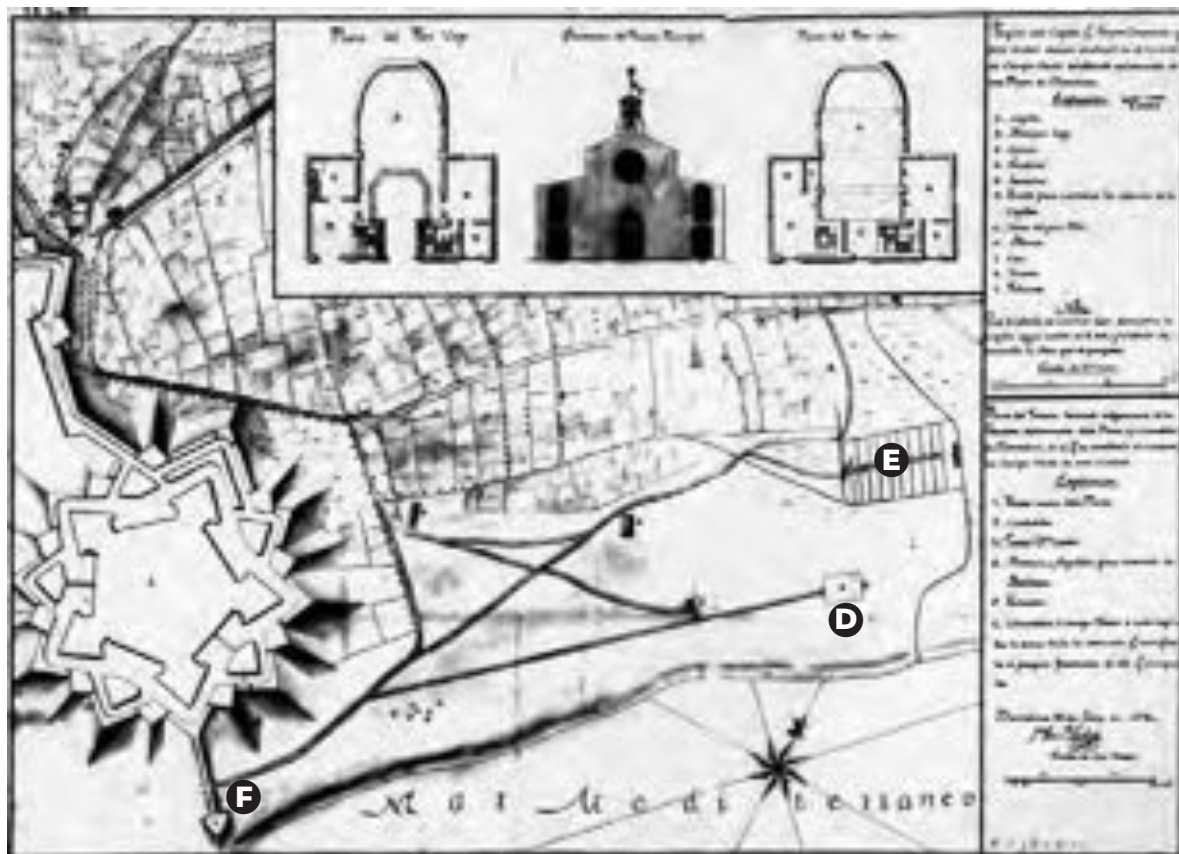
La solemne benedicció pontifical

Un cop construït, el bisbe Climent decidí celebrar la seva benedicció pontifical la tarda del dilluns 13 de

A la pàgina anterior, manuscrit anònim de l'any 1775 que dóna una acurada i àmplia notícia de la benedicció del cementiri del bisbe Climent aixecat en terrenys de Sant Martí de Provençals.

Gravat de Barcelona i el seu port abans del 1714, on apareix el que probablement va ser el primer cementiri de Barcelona fora muralles **A**, situat entre la desembocadura del Rec Comtal **B** i el fort del Príncep Carles **C**.

Plànol de l'any 1780 on es pot veure el cementiri del bisbe Climent **D**, el forat d'indianes de Joan Pau Canals **E** i el Portal Nou **F**.

març de 1775, sense escatimar en mitjans i pompa, i va mobilitzar totes les parròquies de la ciutat encapçalades pels seus mossens i tres comunitaris de cadascuna de les esglésies parroquials —«los que comparegueren lo dia prefigit al dit Cementiri partint de sas respectivas Iglesias ab habit de Cos, en cotxes»— i amb la participació dels membres més destacats del Capítol i el cor de la catedral.

Els preparatius de la cerimònia van ser força acurats i no es va deixar res a l'atzar. Així, el senyor Joan Pau Canals, propietari d'una fàbrica d'indianes, la més propera al cementiri, va ser l'encarregat de muntar un envelat —«a fi de que lo sol no molestar»— al costat del cementiri perquè servís de sagristia.

Dins del recinte, els mateixos treballadors de la fàbrica d'indianes van aixecar un altre envelat al voltant de la creu situada al mig del cementiri: «Entoldadas las tres parts de ell: hont detras de la dita Creu se posá altre taula cuberta, y en ella quatre candeleros de plata ab Ciris encesos dos gerros grans, una bassina, una Calderilla gran tot de plata plens de agua pera benheirla lo Ilm. y una azafata de plata ab sal, y dos [...] fets de una herba se anomena hisop, segons disposa lo ceremonial».

A las tres de la tarda, un carruatge tirat per quatre mules on anava el bisbe Climent, el canonge degà Josep Bastero, el sustentor Josep Font i el diaca Josep Viñas, abillats amb les vestidures pròpies de la cerimònia i acompanyats d'altres carruatges, sortiren en comitiva de davant del Palau Episcopal fent el recorregut següent: «Carrer de la Inquisició, Plasa

del Rey, Bòria, Corders, Carrer Portal Nou, y per dit Portal isqueren fora de la Ciutat, per lo Camí de la Bota, y de alli al dit Cementiri».

Hem sabut de la multitud que esperava la comitiva episcopal davant del nou cementiri per la descripció que en fa el doctor Félix Amat, mestre de patges del bisbe, en l'«elogio històric» que va llegir en les exèquies del bisbe Climent quan va morir el desembre del 1781. Diu: «Fue sin duda admirable, que a una distancia de más de media hora de la ciudad, en dia de trabajo, y para ver una función que no tenia otro atractivo que la piedad, se juntasen muchos millares de personas, y se viesen los arenales del camino tan llenos de gente como las calles mas frequentadas».

A la inauguració del nou cementiri, cal ressaltar l'absència de representació oficial, tant municipal com civil o militar.

Arribats a aquest punt, el cronista fa una descripció molt detallada de tots els actes del ceremonial d'acord amb el ritual romà que acabà amb la benedicció pontifical al poble dient «Sit nomen domini benedictum», com era costum.

Finalitzat l'acte, va ser l'hora de les felicitacions, entre les quals destaca la del bisbe envers el senyor Joan Pau Canals per la seva cooperació, suposem que desinteressada, en l'arranjament del cementiri. «Luego, acompañados dels dits Parrocs, y Clero lo Ilm. e lles. Señors Capitulars pujaren al Cotxes, y ab lo mateix orde qe al anar, y per lo mateix camí tornaren al Palacio Episcopal, hont pujaren al Quarto de S. Ilma., y al cap de algun rato de Conversació se despediren.»